

MEMORANDUM

VAN: Mr J.A.G. baron de Vos van Steenwijk
 AAN: M via S

No 172
 5 juni 1961

Franse plannen inzake
 politieke samenwerking

cc: T
 DGES
 POAD
 DIE
 DNW
 DEU

In Teixeira 123 wordt een verslag gegeven van het gesprek dat Hr Ms Ambassadeur te Brussel had met Minister Spaak over bovengenoemde aangelegenheid. Uit de gedachten van Spaak, zoals die worden weergegeven in dit telegram, blijkt dat hij aan de kern van de problematiek voorbij gaat. Enkele opmerkingen mogen hieronder volgen.

1. Ook Spaak gebruikt het argument dat zo dikwijls wordt vernomen en o.a. ook door Hr Ms Ambassadeur te Parijs herhaaldelijk naar voren is gebracht, t.w. dat wij voor een Frans-Duitse of Duits-Franse samenwerking, die zou leiden tot een dominerende positie in het kader van de politieke samenwerking van de Zes, niet bevreesd behoeven te zijn. Immers, aldus de gevolgde redenering, daar zijn wij zelf bij, en even verder zegt Spaak: integendeel, men kan Frankrijk via de Zes (zonder besluitvorming) in het NATO gareel terug brengen. Het is ook wel eens anders uitgedrukt, met name van Italiaanse zijde in vertrouwelijke gesprekken: "à Six on peut empêcher le Général de faire des bêtises."

Ik moge hiertegenover aanvoeren dat het illusoir is te denken dat de kleinere deelnemers in de beraamde politieke samenwerking er in zullen slagen een man als de Gaulle van zijn voornemens af te brengen. Zijn gehele karakter, zijn gehele optreden sluiten dit uit. Slechts indien men kon rekenen op Duitse oppositie tegen de politiek van de Gaulle zou het anders kunnen zijn, doch de ervaring in het verleden heeft geleerd dat in laatste instantie Adenauer en de Gaulle elkaar steeds vinden, aangezien zij in staat zijn door een onderlinge uitwisseling van steun en belangenbehartiging tot een zo nauwe vorm van politieke samenwerking te komen, dat daartegen door de anderen weinig zou kunnen worden ingebracht.

Ook het argument dat door Spaak wordt gebezigd, nl. dat het ondenkbaar is dat Nederland of België, "indien belangrijke NATO zaken in de Zes ter sprake kwamen, niet terstond daarover ook contact zouden zoeken met de V.S. en Groot-Britannië", is weinig overtuigend. Tussen discussie en besluitvorming zal in de praktijk geen scherpe scheidslijn te trekken zijn en Frankrijk zal er naar

streven zijn visie omtrent de NAVO problemen door de andere partners in het gesprek te doen overnemen. Zoals bekend is dergelijk groepsoverleg iets waartegen andere NAVOlanden zich steeds verzetten. In dit verband moge ik uit de grote rede welke de Secretaris-Generaal van de NAVO ter gelegenheid van de jaarlijkse SHAPEX hield, het volgende citeren: "But NATO, if it wants to preserve true unity, must insist that all political, and certainly all strategic problems affecting the Alliance be discussed first of all within the framework of its own institutions, and that no single member or group of members comes to the Council with a fixed position."

2. Spaak gaat er van uit, dat de Britten slechts aan politieke topgesprekken kunnen deelnemen na toetreding tot de E.E.G. Ook dit is geen nieuw geluid. Indien daartegenover wordt aangevoerd dat in de gedachten van de Fransen zelf politieke samenwerking iets geheel anders is dan de economische samenwerking in de E.E.G. en dat er dus geen motief is aan te voeren waarom de Engelsen niet reeds thans aan politiek overleg zouden deelnemen, krijgt men als antwoord te horen, dat de banden van de Zes onderling reeds zo sterk zijn, dat zij op elk terrein samenwerking gewenst en noodzakelijk maken en dat daarom politiek intergouvernementeel overleg nodig is zonder Engeland, zolang dit land niet met dezelfde banden aan de Zes is verbonden.

Er wordt hier zonder voldoende bewijs als het ware een soort van "mystiek van de Zes" gepretendeerd. Het argument is m.i. voos: een dergelijke mystiek bestaat niet. Het zou anders zijn, indien er een eenheid van politieke doctrine bestond tussen de Zes, doch dit is nu juist niet het geval. Het schijnt onnodig hierop diep in te gaan, maar er moge op gewezen worden dat t.a.v. de grote wereldvraagstukken de Franse visie diametraal tegenover gesteld is aan die van Nederland. Met name op het gebied van het Atlantisch bondgenootschap (afwijzen van elke vorm van geïntegreerde defensie), de verhouding van de Europese landen tot de V.S., en ook tot de S.U. is dit het geval. Het is reeds vele malen geconstateerd en blijkt uit een tal van uitlatingen, zo schriftelijk als mondeling, van de Gaulle, dat hij Europa ziet als een blok onder Franse leiding, bestemd om een tegenwicht te zijn

binnen de alliantie tegen de V.S. en eventueel in een volgend stadium een derde macht tegenover de V.S. enerzijds en Rusland (niet de S.U.) anderzijds.

Ik citeer nog uit een onlangs verschenen boek van Emmanuel d'Astier "Les Grands": "Il pense au choix : ou bien il sera l'un des trois directeurs du monde libre, de la grande alliance, et, représentant à la fois la petite Europe et la communauté, il pourra bousculer la prééminence et la solidarité agaçantes du monde anglo-saxon...ou bien les deux camps s'engageront dans la négociation, et il sera le quatrième Grand avec l'allégeance de l'Europe et de l'Afrique du Nord."

Emmanuel d'Astier is één van de meest diepzinnige kenners van de mentaliteit van de Gaulle.

Zonder eenheid van politieke doctrine, of sterker nog gezegd, met fundamenteel tegenovergestelde opvattingen, kan een geïnstitutionaliseerd politiek overleg niet leiden tot eensgezinde samenwerking. Waar Frankrijk en Duitsland elkaar meestal zullen vinden en op België, Luxemburg en Italië, gelijk de ervaring heeft uitgewezen, nauwelijks te rekenen valt, bestaat het gevaar dat Nederland in dit overleg en in het streven om toch tot besluiten te komen onder zware druk zal staan.

Gelijk ik in de aanvang van deze nota constateerde, gaat Spaak aan de ware problematiek voorbij. Het gaat er niet om in de Franse conceptie om te komen tot een uitbreiding van de economische samenwerking tot het politieke vlak en dus tot een nauwe Europese samenwerking, maar het gaat er om aan de Franse politiek een Europees etiket te geven en deze politiek meer impetus te verlenen door daar achter een blok van zes i.p.v. één land te krijgen. Dat deze samenwerking de grootste gemene deler zou krijgen van de politieke visie van de Zes landen, lijkt mij illusoir. Het streven zal zijn om de Franse politiek aan de anderen op te leggen. De uiteindelijke reden waarom wij de geïnstitutionaliseerde samenwerking, zoals die door de Gaulle wordt gewenst, niet kunnen aanvaarden, is het gevaar dat naar Nederlands inzicht gelegen is zowel in de politiek als in de persoon van de Gaulle.

Ik leg hierbij ook een artikel van James Reston van de New York Times (2 juni), getiteld "Stubborn contradictions in the Alliance", en ik citeer daaruit: "For

example, he has a policy. It may yet wreck the unity of the Atlantic, which is the only hope of free men in their bitter contest with the last of the imperialist systems, but he does know what he wants and relates every speech and act to a single purpose."

Het drijven van de Gaulle kan er toe leiden dat de NAVO desintegreert of althans onvoldoende doeltreffend zal zijn. In die gedachtengang is de Gaulle een gevaarlijke man; doch niet alleen dat, hij is ook een man, wiens positie ogenschijnlijk sterker is dan in werkelijkheid het geval is. Deze hangt samen met het Algerijnse vraagstuk en de oplossing hiervan is nog niet in zicht. Reden te meer om ons niet te laten imponeren door zijn eisen.